

БУДОВА ТІЛА ТА МОЛОЧНА ПРОДУКТИВНІСТЬ КОРІВ РІЗНИХ ЕКСТЕР'ЄРНИХ ТИПІВ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ ПОПУЛЯЦІЇ ЧОРНО-РЯБОЇ ПОРОДИ

Наведено дані лінійної оцінки екстер'єру, молочної продуктивності і морфо-функціональних властивостей вим'я худоби західного внутрішньопородного типу української чорно-рябої молочної породи. Кращі показники у корів молочного міцного типу порівняно з ровесницями інших типів.

Ключові слова: лінійна оцінка, екстер'єр, молочна продуктивність, морфо-функціональні властивості.

Селекційна робота з українською чорно-рябою породою в сучасних умовах спрямована на подальше підвищення молочної продуктивності, консолідацію за типами та основними господарсько-корисними ознаками [2, 3, 9, 10].

Враховуючи те, що в популяції чорно-рябої худоби західного регіону значний відсоток становлять тварини молочного міцного та комбінованого типів з високою молочною продуктивністю і задовільними м'ясними формами, є потреба більш широко і ефективно розводити їх у господарствах різних категорій, консолідувати за рахунок використання бугаїв з високою інтенсивністю росту, що дозволить підвищити молочну продуктивність до 6,0 – 7,0 тис. кг молока, збільшити виробництво яловичини та м'ясний контингент для промислового схрещування [2, 4].

Дослідження проводили в племрепродукторі “Селекціонер” Сокальського району Львівської області. Лінійну оцінку екстер'єру тварин здійснювали за методикою М.І. Башенка, Л.М. Хмельничого [1], аналіз результатів щодо молочної продуктивності – за загальноприйнятими методиками [6], коректування на умови годівлі та вік – за методикою З.С. Нікоро, Г.А. Стакан, З.Н. Харитонові [7]. Морфо-функціональні властивості вим'я досліджували за методикою Латвійської сільськогосподарської академії [5]. Біометричну обробку даних досліджень проводили на основі методів, які описав М.О. Плохінський [8].

Відповідно до запланованих досліджень проводили комплексну

оцінку екстер'єрно-конституційних ознак з визначенням типу тварин.

Аналіз досліджень показав, що вся худоба належить до трьох типів: молочного міцного, молочного сухого, комбінованого. Бажаними в селекційному процесі є два типи – молочний міцний і комбінований.

Більшість корів має чітко виражений молочний міцний тип, для якого є характерною міцна конституція та гармонійна будова тіла.

Важливе значення для регіону має комбінований тип. Тварини цього типу характеризуються добрим здоров'ям і пристосованістю до умов зони.

Для виявлення ефективності селекції проводили систематичний аналіз з врахуванням генеалогічної структури. У стаді використано в основному бугаїв ліній Елевейшна 1491007, Фонд Метта 502096, Чіфа, Бутмейкера 1450228.

Досліджуючи екстер'єрні особливості дочок лінійних бугаїв, яких використовували в стаді, виявили, що окремо взяті абсолютні показники промірів будови тіла не завжди можуть охарактеризувати тварин, оскільки їх поєднання виражено у відносних одиницях індексів. Визначення індексів ґрунтується на використанні таких промірів, які найбільш повно відповідають пропорційності розвитку будови тіла в загальному екстер'єрно-конституційному типі тварин (табл. 1).

Про гармонійність формування будови тіла та його ріст і розвиток, особливо в довжину, свідчить індекс розтягнутості, або формату. Найменшу його величину виявлено у молочного сухого типу (110,6 - 115,4%) і найбільшу – у комбінованого (117 - 121,9%). Це свідчить про різнотиповість у стаді. Індекс масивності найвищий у дочок бугаїв молочного міцного типу (від 140,9 до 145,8%). Індекс збитості, або компактності, найбільший у тварин комбінованого типу. Грудний індекс доповнює певним чином тазо-грудний, коли характеризується розвиток грудної клітки. Він коливається в межах 59,5 - 62,0% у корів молочного міцного типу, 56,5 - 60,9% у тварин молочного сухого типу, 60,5 - 66,0% у комбінованого типу.

Генетичне поліпшення молочної худоби потребує подальшого удосконалення методів оцінки екстер'єрних типів тварин та раннього прогнозування за ними основних селекційних ознак. На основі масо-метричного коефіцієнта (ММК, за Д. Т. Вінничуком [3]) запропоновано новий удосконалений індекс будови тіла молочних корів, який характеризує оптимальне співвідношення основних промірів і живої маси. Даний коефіцієнт вказує не тільки на особливості будови тіла тварин, а і на направленість обміну речовин в організмі.

1. Індекси будови тіла корів різних екстер'єрних типів у племрепродукторі “Селекціонер”

Типи	Індекси					
	розтягнутості	масивності	збитості	грудний	тазо-грудний	костистості
Лінія Елевейшна 1491007 Гусар 1587						
Молочний міцний	118	140,9	119,5	62,0	82,8	14,0
Молочний сухий	115,4	138,5	120,0	60,3	85,0	13,3
Комбінований	121,9	139,3	114,2	62,0	83,5	14,3
Стар 85						
Молочний міцний	118,3	142,5	120,4	61,0	84,3	13,7
Молочний сухий	115,5	139,5	120,8	56,5	78,0	13,2
Комбінований	120,4	143,8	119,5	61,6	85,0	13,9
Рікардо 181						
Молочний міцний	119,3	143,0	119,7	60,0	81,4	13,8
Комбінований	119,1	144,3	121,1	64,0	87,8	13,7
Лінія Фонд Метта 502096 Марцель 3057						
Молочний міцний	118,9	145,8	122,6	62,0	81,0	14,0
Комбінований	118,5	144,3	121,8	66,0	86,0	14,1
Метт 168						
Молочний міцний	117,7	142,9	123,0	62,0	87,3	13,9
Молочний сухий	110,6	139,5	123,8	60,9	87,1	13,9
Комбінований	118,2	144,4	122,3	60,5	83,3	14,2
Амур 1229						
Молочний міцний	116,0	144,2	125,0	59,5	79,4	14,0
Молочний сухий	114,7	140,1	124,1	58,0	78,4	13,8
Комбінований	117,0	144,0	126,2	62,0	81,2	14,2

2. Молочна продуктивність корів різних типів у племрепродукторі “Селекціонер” (M±m)

Типи	n	Надій, кг	Cv	Вміст молочного жиру, %	Cv	Кількість молочного жиру, кг	Cv
І лактація							
Молочний міцний	57	4264±56,9	9,98	4,01±0,04	7,73	170,9±2,74	11,57
Молочний сухий	20	3839±101,8	13,9	3,92±0,05	6,59	150,5±5,62	13,9
Комбінований	33	3990±81,5	13,0	3,89±0,05	6,92	155,2±3,01	10,53
III лактація							
Молочний міцний	57	4983±87,6	13,2	3,92±0,04	6,79	195,3±3,99	15,36
Молочний сухий	20	4377±109,5	14,0	3,84±0,05	6,14	168,1±5,95	14,83
Комбінований	33	4475±82,5	10,6	3,92±0,04	5,03	175,4±4,55	13,96

3. Швидкість молоковіддачі дочок бугаїв різних типів у племрепродукторі “Селекціонер” (M±m), кг/хв

Бугаї	Типи					
	n	молочний міцний	n	молочний сухий	n	комбінований
Гусар 1587	33	1,67±0,05	8	1,45±0,04	10	1,55±0,07
Стар 85	17	1,72±0,07	8	1,70±0,10	12	1,68±0,06
Рікардо 181	23	1,55±0,05	-	-	23	1,63±0,06
Марцель 3031	17	1,63±0,05	-	-	7	1,41±0,08
Метт 168	22	1,60±0,05	6	1,41±0,04	18	1,53±0,06
Амур 1229	15	1,68±0,06	5	1,50±0,04	12	1,60±0,05
Курант 1051	20	2,18±0,05	6	1,30±0,04	10	1,76±0,07

Наші дослідження показали, що ММК у корів-первісток, віднесених до молочного міцного типу, становив 103,1%, у тварин комбінованого типу – 103,8%, у молочного сухого типу – 102,4%.

Отже, індекси повинні використовуватися в селекційному процесі для попереднього добору корів-первісток з метою підвищення рівня молочної продуктивності та консолідації бажаних типів.

У молочному скотарстві основною селекційною ознакою є молочна продуктивність. У табл. 2 подано характеристику корів різних екстер'єрних типів за даним показником.

Аналізуючи тварин за молочною продуктивністю, ми встановили, що корови молочного міцного типу за I лактацію (n=57) продукували в середньому 4264 кг молока жирністю 4,01% з виходом молочного жиру 170,9 кг. За I лактацію корови молочного міцного типу переважали тварин молочного сухого типу за надоем на 425 кг та вмістом жиру в молоці на 0,09%. Аналогічну картину спостерігали і за III лактацію. Тварини комбінованого типу займали проміжне місце між молочним міцним та молочним сухим. За I лактацію від них (n=33) надоїли в середньому 3990 кг молока з вмістом жиру 3,89%, за III лактацію - відповідно 4475 кг та 3,92%.

Поряд з рівнем молочної продуктивності в племрепродукторі впродовж багатьох років ведеться цілеспрямована селекційна робота щодо поліпшення технологічних і фізіологічних властивостей вим'я. У селекційний процес впроваджено методи добору корів за придатністю до машинного доїння та швидкістю молоковіддачі (табл. 3).

Показники швидкості молоковіддачі вищі майже в усіх корів молочного міцного типу і найнижчі у молочного сухого. Дочки бугая Куранта 1051 молочного міцного і комбінованого типів мали найвищі показники - відповідно 2,18 та 1,76 кг/хв.

Висновок. Селекційний процес із західним внутрішньопородним типом української чорно-рябої породи доцільно вести в напрямі збільшення поголів'я тварин молочного міцного і комбінованого типів.

Література

1. Башенко М. І. Нова методика лінійної оцінки екстер'єру молочної худоби / М. І. Башенко, Л. М. Хмельничий // Розведення і генетика тварин. – 1999. – Вип. 31/32. – С. 14 - 16.

2. Бородай І. С. Розвиток селекційної науки у скотарстві України у контексті діяльності наукових шкіл / І. С. Бородай // Розведення і генетика тварин : міжвід. темат. наук. зб. – 2008. - Вип. 42. - С. 28 - 33.

3. Вінничук Д. Т. Критерії бажаного типу симентальської худоби / Д. Т. Вінничук // Розведення та штучне осіменіння великої рогатої худоби. – 1979. – Вип. 11. – С. 7 - 11.
4. Воргач Л. Ю. Екстер'єрна характеристика і продуктивність корів західного внутрішньопородного типу української чорно-рябої породи / Л. Ю. Воргач // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво. – 2008. – Вип. 50, ч. I. – С. 79 - 85.
5. Гарькавий Ф. Л. Селекция коров и машинное доение / Ф. Л. Гарькавий. – М. : Колос, 1974. – 160 с.
6. Методика опытов по сравнительному изучению и оценке продуктивности молочных и молочно-мясных пород крупного рогатого скота / ВИЖ. – Москва – Дубровицы : [Б. и], 1968. – 45 с.
7. Никоро З. С. Теоретические основы селекции животных / З. С. Никоро, Г. А. Стакан, З. Н. Харитонова. – М. : Колос, 1968. – 439 с.
8. Плохинский Н. А. Руководство по биометрии для зоотехников / Н. А. Плохинский. – М. : Колос, 1969. – 256 с.
9. Розведення сільськогосподарських тварин з основами спеціальної зоотехнії / [Засуха Т. В. та ін.]. – К. : Аграрна наука, 1999. – С. 193 - 194.
10. Рубан Ю. Д. Використання історичних методів дослідження у тваринництві / Ю. Д. Рубан // Вісник аграрної науки. - 2008. - № 8. - С. 33 - 35.